

Kranten in Krachtbundeling

Over de impact van samenwerking
op de lokale krant haar inhoud en functie

J.B. Siemes, S4028198

Begeleider: Prof.dr. J.C. de Jong

pre-master Journalistiek en Nieuwe Media (2024)

VI Quasi-Schakelscriptie

11 Juni 2024

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Theoretisch kader	5
2.1 Lokale journalistiek:.....	5
2.1.1 Functies van lokale journalistiek:.....	6
2.1.2 problemen rondom lokale journalistiek.....	8
2.1.3 Gevolgen van problemen lokale journalistiek	8
2.2 Vormgeving voor samenwerking van de lokale krant:	8
2.2.1 Het co-op model.....	9
2.2.2 Aannemers model.....	9
2.2.3 NGO-model.....	10
2.3 Financiële impact van een samenwerking op de lokale krant..	Error! Bookmark not defined.
2.4 Impact van een samenwerking op de samenstelling van de lokale krant	Error! Bookmark not defined.
2.5 Andere oplossingen voor problemen lokale krant.....	Error! Bookmark not defined.
2.5.1 Geëngageerde journalistiek.....	Error! Bookmark not defined.
2.5.2 Hyperlokale journalistiek.....	Error! Bookmark not defined.
2.6 Samenvatting Theoretisch Kader	Error! Bookmark not defined.
3. Methode	Error! Bookmark not defined.
3.1 Onderzoeksobject.....	Error! Bookmark not defined.
3.1.1 Het Zenderstreeknieuws	Error! Bookmark not defined.
3.1.2 Het Kontakt	Error! Bookmark not defined.
3.2 Semigestructureerde diepte-interviews	Error! Bookmark not defined.
3.3 Interviewkandidaten	Error! Bookmark not defined.
3.3.1 Kandidatenselectie	Error! Bookmark not defined.
3.3.2 Verantwoording Kandidatenselectie.....	Error! Bookmark not defined.
3.4 Topiclijst.....	Error! Bookmark not defined.
3.5 Analyse	Error! Bookmark not defined.
3.5.1 Codeboek	Error! Bookmark not defined.
3.5.1 Validiteit en betrouwbaarheid.....	Error! Bookmark not defined.
4. Resultaten	Error! Bookmark not defined.
4.1 Resultaten semigestructureerde interviews	Error! Bookmark not defined.
4.1.1 Belang lokale journalistiek.....	Error! Bookmark not defined.
4.1.2 Functies lokale journalistiek	Error! Bookmark not defined.
4.1.3 Redactie.....	Error! Bookmark not defined.

4.1.4 Samenwerking	Error! Bookmark not defined.
4.2 Aanvullingen op theorie en resultaten	Error! Bookmark not defined.
4.2.1 Overlap dimensies	Error! Bookmark not defined.
5. Conclusie	Error! Bookmark not defined.
[Conclusie uit de quasi-versie is niet representatief voor laatste versie, eerder een indicatie voor waar ik heen wil met dit hoofdstuk]	Error! Bookmark not defined.
5.1 Samenvatting van belangrijkste bevindingen	Error! Bookmark not defined.
5.2 Samenwerking tussen lokale kranten	Error! Bookmark not defined.
5.3 veranderingen in de redactionele strategie	Error! Bookmark not defined.
5.4 impact op de functie van de krant	Error! Bookmark not defined.
5.5 economische en operationele implicaties	Error! Bookmark not defined.
6. Discussie	Error! Bookmark not defined.
Bronnen	Error! Bookmark not defined.
Bibliografie	Error! Bookmark not defined.
Bijlage 1: Codeboek kwalitatieve inhoudsanalyse	Error! Bookmark not defined.
Bijlage 3: Transcripties interviews	Error! Bookmark not defined.

1. Inleiding

Op woensdagochtend valt er een krant op de mat hier in de gemeente IJsselstein, al jaren is dit de standaard voor de lokale gemeenschap. Maar hoe vanzelfsprekend is dit bedrukte papier eigenlijk? Door de opkomst van het internet staan kleine lokale partijen onder enorme druk om concurrerend te blijven en hun producties rendabel te houden. Voor veel Nederlanders zijn lokale kranten niet het eerste waar aan gedacht wordt bij nieuws of journalistiek, maar deze 'suffertjes' bereiken wel 71,7 procent van de Nederlandse bevolking (Nationaal Media Onderzoek, 2023). Deze 10,8 miljoen oplages bevatten belangrijk lokaal nieuws, brengen burgers samen en bieden publiciteitsmogelijkheden voor lokale ondernemingen. De spreekbuizen van lokale gemeenschappen hebben de afgelopen twintig jaar ingrijpende veranderingen ondergaan. Nieuwe strategieën worden bedacht om de lokale huis-aan-huis krant rendabel te houden en soms zelfs faillissement te voorkomen.

Dit gebeurde ook in IJsselstein, waar het 'Zenderstreeknieuws' haar redactie leidde volgens de oude gang van zaken. De overname door de grotere 'Het Kontakt Mediapartners' bracht mogelijkheden om de operationele efficiëntie te vergroten en te profiteren van economische schaalvoordelen. Deze samensmelting van 13 huis-aan-huis titels in de provincie Utrecht roept belangrijke vragen op over de impact op regionale kranten. De grootste zorg is of deze samenwerking, naast voordelen zoals verbeterde financiële stabiliteit en toegang tot meer middelen, ook mogelijke negatieve gevolgen heeft voor de redactionele onafhankelijkheid, diversiteit van nieuwsberichtgeving en betrokkenheid van lokale gemeenschappen.

Dit onderzoek richt zich op het verkennen van de implicaties van overnames en fusies van kleine regionale kranten, met bijzondere aandacht voor de samensmelting van het 'Zenderstreeknieuws' met 'Het Kontakt'. Door middel van diepgaande interviews over de ontwikkelingen in de redactionele samenstelling, berichtgeving en betrokkenheid van lezers, streef ik ernaar inzicht te krijgen in de veranderende dynamiek van regionale journalistiek en de consequenties daarvan voor lokale gemeenschappen. Daarom heb ik de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

"Wat zijn de implicaties van een samenwerking van kleine regionale kranten, zoals het 'Zenderstreeknieuws', binnen een grotere entiteit zoals 'Het Kontakt', voor de functie van de lokale krant?"

2. Theoretisch kader

In de maatschappij vervullen journalisten een belangrijke rol met het brengen van het nieuws. De Trias Politica, ook wel de scheiding der machten van de Franse filosoof Montesquieu, wordt door Deuze (2015) aangevuld met een vierde macht in de samenleving: de journalistiek. Dit is vanwege de rol van journalistiek als informateur en controlerende macht over het politieke veld. In dit onderzoek zal verder worden gezocht naar de functie van lokale journalistiek en de impact van samenwerking daarop. Het theoretische kader wordt eerst uiteengezet met onderzoek naar lokale journalistiek door Costera Meijer (2020), Nielsen (2015) en Koetsenruijter & de Jong (2023), waarbij dit in verhouding wordt gebracht tot de huidige problemen voor lokale journalistiek. Vervolgens wordt gekeken naar verschillende oplossingen en vormen van samenwerking door Jenkins & Graves (2024), met de grootste focus op samenwerkingen en fusies.

2.1 Lokale journalistiek:

Het informeren van burgers op een regionale schaal over gebeurtenissen en ontwikkelingen in hun directe omgeving, is de rol die lokale journalistiek heeft. Het richt zich op nieuws en verhalen die specifiek relevant zijn voor de gemeenschappen waarin de lezers wonen en werken. Deze vorm van journalistiek houdt zich bezig met gemeentepolitiek, lokale evenementen, criminaliteit, onderwijs, en andere onderwerpen die direct invloed hebben op de dagelijkse levens van de inwoners.

Een belangrijke vorm van lokale journalistiek voor dit onderzoek zijn huis-aan-huis kranten. Deze wekelijkse kranten worden verspreid met gratis oplages, bijna iedere plaats is gedekt door een of meerdere van dit soort kranten. Het verschil met reguliere kranten is de afwezigheid van een benodigd abonnement of kosten per krant, het wordt compleet gefinancierd door advertenties. Meestal zijn deze kranten hierdoor kort en bestaan uit veel reclame, ook is de journalistieke inhoud vaak lager vergeleken met de ‘reguliere’ kranten op abonnementsbasis.

2.1.1 Functies van lokale journalistiek:

In de afgelopen tien jaar zijn er aan de lopende band negatieve rapporten verschenen over de zware periode waarin lokale kranten verkeren, met faillissementen van drukkerijen, personeelsinkrimpingen en de dominantie van het internet als belangrijkste onderwerpen. De conclusie dat het niet goed gaat met de journalistiek, en specifiek de lokale journalistiek, is snel getrokken. Terwijl de democratie zoals wij die kennen niet kan functioneren zonder journalisten die de gekozen politici op alle politieke niveaus: nationaal, regionaal en lokaal aan de macht houden (Karlsson & Hellekant Rowe, 2019). Er moet een andere wind gaan draaien in het media land om te zorgen dat de belangrijke rol die lokale kranten spelen te behouden.

Het bekendmaken van nieuws in regio's aan de bevolking en het bijdragen aan de gelaagdheid van identiteiten binnen gevestigde regio's (Van Gorp & Terlouw, 2017) is van groot belang voor een goed functionerende samenleving. Vanuit sociaal en cultureel perspectief geven de nieuwsmidia vorm aan ons gevoel van behoren tot een bepaalde geografische plaats en helpen ze ons te navigeren door de gemeenschap en haar sociale netwerken om ons te oriënteren op elkaar (Nielsen, 2015). Naast het ter verantwoording roepen van de lokale overheid als waakhond, heeft onderzoek ook aangetoond dat burgers verwachten dat de lokale media: informeren, onderwijzen, meningen en stemmen van de burgers vertegenwoordigen, en campagne voeren over zaken van openbaar belang (Firmstone & Coleman, 2015). Onderzoek naar de functies van lokale kranten, zoals informatieverstrekking, gemeenschapsvorming en controle van de gemeentelijke politiek, benadrukt hun belang voor een goed functionerende democratie. Costera Meijer (2020) heeft vanuit het perspectief van lezers vijf belangrijke aspecten van lokale journalistiek vastgesteld die bijdragen aan deze functies.

Wederkerigheid en publieksresponsiviteit als kernpraktijken: Lokale journalistiek legt de nadruk op publieke verbinding, wat respectvolle en constructieve berichtgeving bevordert.

Leren over het gebied: Het vertellen van verhalen vanuit de gemeenschap en het kiezen van een realistische maar constructieve en soms humoristische benadering helpt lezers de complexiteit van hun omgeving te begrijpen en waarderen.

Verhalen van binnenuit: de gemeenschap bij elkaar houden en verschillen erkennen: Het creëren van een gemeenschappelijk referentiekader en het bevorderen van een gevoel van plaats en saamhorigheid onder de bewoners zijn essentieel voor de cohesie binnen de gemeenschap.

Lokale oriëntatie vergemakkelijken: belangrijk, vindbaar en verbonden nieuws:

De professionele waarde van publieksgerichtheid benadrukken, wat de groeiende assertiviteit van het publiek weerspiegelt en het belang van betrokkenheid bij de gemeenschap voor succesvolle journalistieke bedrijfsmodellen onderstreept.

De complexiteit eren: een gelaagde en 'realistische' weergave van de regio bieden:

Lezers geven aan dat er behoefte is aan een bredere en diepgaandere berichtgeving over onderwerpen zoals natuur, milieu en geschiedenis.

Deze aspecten tonen aan dat lokale journalistiek niet alleen informatief is, maar ook een cruciale rol speelt in het versterken van gemeenschapsbanden en het bevorderen van burgerparticipatie. Dit benadrukt het belang van waardevolle journalistiek bij het overbruggen van de kloof tussen marketing gedreven populariteit, die vaak gericht is op het aantrekken van een breed publiek zonder diepgang, en journalistieke integriteit, die gericht is op het nauwkeurig en objectief informeren van burgers over belangrijke maatschappelijke kwesties.

Voor het maken van lokaal nieuws waarderen burgers journalisten die een nauwe band hebben met de regio. De lokale journalist moet worden gezien als iemand met sociaal kapitaal in de vorm van lokale kennis of een gedeelde identiteit. Het opbouwen van deze aspecten kost veel tijd en is vaak lastig voor extern talent (Hess & Waller, 2016). Nationale media reageren meestal snel en krachtig wanneer schandalen worden ontdekt, maar deze verhalen worden vaak eerst in de lokale setting gebracht. Vervolgens worden ook lokale journalisten geraadpleegd voor inzichten met betrekking tot hun regio (Lund, 2010, uit "When the Journalist Leaves Town"). Een andere belangrijke functie van de lokale journalistiek is het bevorderen van een goed geïnformeerd publiek, wat essentieel is voor participatie in een democratie (Koetsenruijter & de Jong, 2023). Dit is vooral te zien bij het verdwijnen van lokale kranten, wat negatieve gevolgen kan hebben, zoals hogere lonen bij de overheid en hogere belastinginkomsten. Daarnaast leidt het tot polarisatie van het stemgedrag, het stimuleren van split-ticket stemmen, minder federale uitgaven en een afname van cohesie in gemeenschappen. Empirisch onderzoek heeft bijvoorbeeld aangetoond dat lokale politici voorzichtiger zijn met overheidsuitgaven als er actieve lokale nieuwsmedia aanwezig zijn (Karlsson & Hellekant Rowe, 2019; Lund 2010). Het behouden van sterke, lokale journalistiek is dus van groot belang voor zowel de informatieve functie als de sociale samenhang binnen gemeenschappen.

2.1.2 problemen rondom lokale journalistiek

Lokale nieuwsvoorziening staan al jaren onder druk. De regionale dagbladoplage nam al 10 jaar geleden met 30% gedaald, van 1,9 miljoen in 2000 naar 1,3 miljoen in 2012 en de concurrentie neemt af (Kik, Bakker, & Buijs, 2013). Verschillen tussen provincies worden benadrukt, met regio's als Friesland en Groningen met een hogere concentratie van media in vergelijking met gebieden als Flevoland en Zeeland (Kik, Bakker, & Buijs, 2013). Met als meest ingrijpend probleem de afname in advertentieprijsen door de opkomst van het goedkoper adverteren op sociale media platformen (Koetsenruijter & de Jong, 2023).

(aanvullen)

2.1.3 Gevolgen van problemen lokale journalistiek

De "losgekoppelde" nieuwsmedia zouden een van de redenen kunnen zijn voor het groeiende wantrouwen van burgers in afgelegen of kleine gemeenschappen ten opzichte van legacy media, volgens onderzoek van Karlsson & Hellekant Rowe (2019). De afwezigheid van een redactie in een gemeente blijkt logischerwijs ook te resulteren in minder nieuws dat specifiek gericht is op die gemeente. Ook is er sprake van een 'nieuwsgat' wanneer journalisten de stad verlaten, wat inhoudt dat gemeenten zonder redactie minder worden bestreken met originele verhalen (Karlsson & Hellekant Rowe, 2019). Deels door de eerder genoemde problemen vindt er een verschuiving naar online nieuwsplatforms plaats, waarbij een aanzienlijk deel van het digitale lokale nieuws afkomstig is van traditionele mediabronnen. Dit duidt op een trend van aggregatie en herdistributie van nieuwscontent (Kik, Bakker, & Buijs, 2013).

Wat betreft de nieuwsonderwerpen die worden behandeld in het lokale nieuws, zijn er significante verschillen tussen regio's met en zonder lokale dekking. Voornamelijk is er een groot verschil tussen twee gebieden: misdaad- en gemeenschapsnieuws. In gemeenten zonder redactie komt misdaadnieuws twee keer zo vaak aan bod. Omgekeerd komt er minder gemeenschapsnieuws aan bod (Karlsson & Hellekant Rowe, 2019).

2.2 Vormgeving voor samenwerking van de lokale krant:

Het voornaamste voorstel in dit onderzoek om de problemen van de lokale journalistiek aan te pakken, is de samenwerking en fusie van lokale kranten. Dit is bijvoorbeeld gebeurd in de regio Utrecht, waar dertien huis-aan-huis kranten uit verschillende gemeentes zijn samengekomen onder een moederkrant, 'Het Kontakt'. Deze overname heeft gevolgen voor het

redactioneel beleid, de verslaggeving en de relatie met de lokale gemeenschap. Samenwerking wordt gezien als een mogelijke aantrekkelijke oplossing voor de uitdagingen waar veel lokale kranten voor staan. In zijn onderzoek naar samenwerking noemt Martínez de la Serna (2018) de huidige periode in de media het "collaboratieve tijdperk", dat vooral mogelijk wordt gemaakt door digitale platforms en tools. Samenwerking is met name omarmd als instrument voor het verhogen van de kwaliteit en kwantiteit van journalistiek en het bevorderen van multimediale, data- en crowdsourced media (Carson & Farhall, 2018).

Hoewel spraakmakende samenwerkingen met bekende nieuwsbedrijven de meeste aandacht trekken, hebben veel kleinere en meer gespecialiseerde organisaties deze verschuiving omarmd. Lokale kranten kunnen ook inspiratie halen uit de structuur van de huidige dagblad-duopolie van DPG en Mediahuis, die veel succes hebben behaald met aspecten van deze strategie. Een belangrijk onderzoek naar verschillende manieren van het implementeren van samenwerking is gedaan door Jenkins & Graves (2024). Hierin worden drie ideale samenwerkingsvormen voorgesteld, aangeduid als de co-op-, contractor- en ngo-modellen. Deze modellen zijn specifiek voor lokale nieuwsvoorziening en toepasbaar voor lokale journalistiek wereldwijd.

2.2.1 Het co-op model

‘Lännen Media’, een gezamenlijk nieuwsagentschap gevormd door 11 regionale dagbladen in Finland. Werken samen als een bedrijf waarin de aangesloten kranten hun middelen bundelen om de berichtgeving te verbeteren. Door te focussen op complementaire content en door duplicatie te vermijden, stelt Lännen Media de aangesloten kranten in staat om hun regionale en lokale focus te behouden en tegelijkertijd te profiteren van een bredere dekking. Er blijven echter uitdagingen zoals het behoud van redactionele kwaliteit en het bedenken van een duurzame betaalmuurstrategie. Samenwerking door het co-operatieve model heeft positieve gevolgen voor de kostenefficiëntie, samenwerking en sterkere banden tussen de aangesloten kranten (Jenkins & Graves, 2024).

2.2.2 Aannemers model

‘L'Italia Delle Slot’, maakt gebruik van een aannemersmodel voor samenwerking, waarbij een grote nieuwsuitgever wordt verenigd met twee ‘start-ups’ op het gebied van datajournalistiek. Deze samenwerking, maakt gebruik van innovatieve benaderingen van online journalistiek om de impact van gokautomaten in Italië te onderzoeken. Deze samenwerking leidde tot belangrijke lokale onderzoeken, terwijl de ‘start-ups’ economisch voordeel

hadden door gedeelde expertise en zichtbaarheid in nationale en lokale kranten (Jenkins & Graves, 2024).

2.2.3 NGO-model

‘Het Bureau Local’, gebruikt een NGO-model om lokale onderzoek verslaggeving in het Verenigd Koninkrijk te versterken. Het Bureau Local faciliteert journalistieke samenwerking tussen verschillende nieuwsorganisaties, waaronder regionale BBC-bureaus, commerciële kranten en onafhankelijke dagbladen, maar ook met niet-journalisten zoals technologiën en activisten. Door middelen, training en ondersteuning te bieden, maximaliseert ‘The Bureau Local’ de impact door middel van gecoördineerde publicatieschema's. Hoewel het model enige controle over het uitbrengen van verhalen opoffert, ondersteunt het op economische wijze lokale onderzoeken en draagt het bij aan capaciteitsopbouw op de lange termijn, duurzaamheid en mogelijke toekomstige samenwerkingen. Levensvatbaarheid is het grootste obstakel voor dit model, een lange termijn inkomen is hiermee lastig te garanderen. Om dit op te lossen wordt gekeken naar financiële modellen, waaronder betaalde lidmaatschappen, naast de huidige financiering uit subsidies en donaties (Jenkins & Graves, 2024).